

Odcizený dopis

Edgar Allan Poe

Nil sapientiae odiosius
acumine nimio.

Seneca

Bylo to v Paříži, u přítele C. Augusta Dupina, v zadní komůrce jeho pracovny ve třetím patře, v Rue Donot 33, okres St. Germain, byl bouřlivý podzimní večer, krátce po setmění, a já jsem prožíval dvojí slast najednou - přemítal jsem a pokuřoval z pěnovky. Už aspoň hodinu jsme zachovávali hrobové ticho a náhodný pozorovatel by si snad řekl, že se oba intenzívně zajímáme jen o načechrané kotouče dýmu, které zhušťovaly ovzduší pokoje. Já jsem si však v duchu probíral jistá témata, o kterých jsme hovořili na počátku večera - totiž případ vraždy v ulici Morgue a záhadu spojenou s vraždou Marie Rogetové. A proto se mi zdálo, že je v tom určitá shoda okolností, když se otevřely dveře pokoje a vstoupil náš starý známý, monsieur G., prefekt pařížské policie.

Srdečně jsme ho uvítali, neboť to byl člověk téměř tak zábavný, jak byl obávaný, a několik let jsme ho neviděli. Seděli jsme ve tmě; teď však Dupin vstal a chtěl rozžít lampu, ale když nám G. oznámil, že se s námi přišel poradit, či spíše zeptat se mého přítele na názor v jakési velmi svízelné úřední záležitosti, zase si sedl.

"Jestli je to věc, o které se musí uvažovat," poznamenal nad nerozřádaným uzlem, "pak to jistě lépe probereme ve tmě."

"To jsou ty vaše divné nápady," řekl prefekt, který všechno, co nechápal, označoval slovem "divné", takže žil obklopen jen samými "divnostmi".

"Přesně tak," řekl Dupin a podal hostovi dýmku a přistrčil mu pohodlné křeslo.

"A teď - jaké máte potíže?" zeptal jsem se. "Doufám, že to není zase nějaká vražda."

"Ach ne, nic takového. Je to vlastně opravdu velmi jednoduché a vůbec nepochybují, že bychom si s tím sami věděli rady; ale řekl jsem si, že by si Dupin třeba docela rád poslechl některé podrobnosti - je to všechno náramně divné."

"Jednoduché a divné," řekl Dupin.

"Nu, ano, jenže ani jedno, ani druhé ne tak docela. Víte, ono nás na tom případě vlastně mate to, že je tak jednoduchý, a přesto se mu ne a ne dostat na kloub."

"Možná že vás právě ta jednoduchost zavádí na falešnou stopu," řekl můj přítel.

"No, to ale pleskáte nesmysly!" odpověděl prefekt se srdečným smíchem.

"Možná že je ta záhada až příliš prostinká," řekl Dupin.

"Panebože - to jsou mi ale nápady!"

"Až příliš samozřejmá."

"Chachacha! Chochocho!" říčel náš host, náramně pobaven. "Poslyšte, Dupine, já z vás jednou umřu!"

"A co se tedy vlastně stalo?" zeptal jsem se.

"Nu, povím vám to," odpověděl prefekt; dlouze a zamýšleně vyfoukl kouř a uvelebil se v křesle. "Povím vám to velmi stručně, ale než začnu, chtěl bych vás varovat, že případ vyžaduje naprostou diskrétnost a že bych patrně přišel o své postavení, kdyby se přeslechlo, že jsem ho někomu svěřil."

"Mluvte," řekl jsem.

"Anebo nemluvte," řekl Dupin.

"Tak tedy - dostal jsem z nejvyšších míst důvěrnou zprávu, že z královské rezidence byl ukraden jistý velevýznamný dokument. Osoba, která jej odcizila, je známa - ví se o ní bezpečně, viděli ji totiž při činu. Ví se také, že dokument má stále u sebe."

"Jak se to ví?" zeptal se Dupin.

"To jasně vyplývá jednak už z povahy dokumentu," odpověděl prefekt, "a pak také z toho, že se neobjevily

určité následky, které by se ihned dostavily, kdyby zloděj dal dokument z ruky - totiž kdyby ho použil tak, jak ho nakonec nesporně bude chtít použít."

"Mluvte trochu srozumitelněji," řekl jsem.

"Nu - snad bych vám ještě mohl říci, že ta listina dává držiteli určitou moc na určitém místě, kde má taková moc nesmírnou cenu." Prefekt si liboval v diplomatické hantýrce.

"Pořád tomu kloudně nerozumím," řekl Dupin.

"Ne? Tak tedy - kdyby obsah dokumentu poznal kdosi třetí, koho nebudu jmenovat, ohrozilo by to čest jedné vysoce postavené osobnosti; nu, a na základě této skutečnosti má majitel dokumentu absolutní moc nad touto vznešenou osobností a má tak v hrsti i její čest a klid."

"Ale taková moc," přerušil jsem ho, "závisí na tom, jestli zloděj ví, že okradená osoba zloděje zná. Kdo by se odvážil -"

"Ten zloděj," řekl prefekt, "je ministr D. - a ten se odváží všeho - co se na muže sluší i co se nesluší. Provedl to nejen drze, ale i rafinovaně. Okradená osoba dostala dotýčný dokument - upřímně řečeno dopis, když byla sama ve svém budoáru. Jak jej četla, vyrušil ji příchod další vznešené osobnosti, před kterou si přála dopis ukrýt. Marně se jej snažila ještě narychlo strčit do zásuvky; nakonec jí nezbývalo než jej položit, tak jak byl

otevřený, na stůl. Ovšem adresa byla nahoře, takže obsah ušel pozornosti. A právě v tom okamžiku přichází ministr D. Orlím zrakem postřehne list, rozezná rukopis adresy, zpozoruje, že osoba, jíž dopis patří, je na rozpacích, a vytuší její tajemství. Potom rychle, jak je zvyklý, projednává jakési státnické záležitosti, přitom vytáhne z kapsy dopis, který se trochu podobá dotyčnému listu, otevře jej, předstírá, že jej čte, a pak jej položí hned vedle prvního. Znovu hovoří asi čtvrt hodiny o veřejných otázkách. Konečně se loučí a přitom bere se stolu dopis, který není jeho. Osoba, které skutečně dopis patří, to vidí, ale přirozeně se neodvažuje na tuto záměnu upozornit před třetí osobou, která jí stojí po boku. Ministr se poroučí a nechává na stole vlastní bezvýznamný dopis."

"No vidíte," obrátil se na mne Dupin, "to přesně vyhovuje vaší podmínce naprosté zlodějovy moci - zloděj ví, že okradená osoba zloděje zná."

"Ano," dodal prefekt, "a moci, kterou tak získal, využívá už několik měsíců, a to velmi nebezpečně, k politickým cílům. Okradená osoba si den co den naléhavěji uvědomuje, že musí dopis stůj co stůj dostat zpátky. Nemůže ho ovšem vynucovat otevřeně. Zkrátka nakonec v zoufalství svěřila případ mně."

"Komu jinému," ozval se Dupin z rozvířených mračen kouře. "Vždyť by si chytřejšího úředníka ani přát - ba co dím - ani představit nemohla."

"Vy mi lichotíte," odpověděl prefekt, "ale je docela možné, že o mně mají takové mínění."

"Je jasné," řekl jsem, "že dopis, jak tvrdíte, je dosud v rukou ministra, protože právě vlastnictví dopisu mu dodává moc, a ne jeho použití. Jakmile ho jednou použije, pak moc ztratí."

"Správně," řekl G., "a také jsem na základě tohoto závěru postupoval. Nejdřív jsem musel důkladně prohledat ministrův byt. To bylo velmi ošemetné, protože ministr se o prohlídce nesměl dozvědět. Zvláště mě varovali před nebezpečím, které by mi hrozilo, kdyby nás začal z něčeho podezírat."

"Ale vy se jistě v takových prohlídkách docela slušně vyznáte," řekl jsem. "Pařížská policie má už něco za sebou."

"Ale ovšem - a proto jsem také nezoufal. Hodně mi při tom pomohly ministrovy návyky. Bývá často celou noc mimo dům. Nemá početné služebnictvo a všichni přespávají dost daleko od pokojů svého pána. Jsou to většinou Neapolitáni, a dají se tedy lehce opít. Mám klíče, jak víte, s kterými si otevřu každý pokoj nebo skříň v celé Paříži. V posledních třech měsících jsem osobně noc co noc obracel na ruby ministrův dům. Jde o mou čest, a mezi námi, odměna je velkolepá. A proto jsem se nevzdával pátrání, pokud jsem se plně nepřesvědčil, že zloděj je, prohanější člověk než já. Myslím, že jsem prošťoural všechny kouty i skuliny, kde by dopis mohl být schován."

"A co když ministr," poznamenal jsem, "ukryl dopis, který bezesporu má, třeba někde jinde, mimo svůj byt?"

"To sotva," řekl Dupin. "U dvora jsou dnes podivné poměry, a právě o ministrovi D. se ví, že je zapleten do takových intrik, že vedle vlastnictví dopisu má pro něho téměř stejný význam mít tento dokument neustále po ruce - tedy jeho okamžitá přístupnost."

"Myslíte přístupnost - tak aby se dal ihned použít?" zeptal jsem se.

"Spíš aby se dal ihned zničit," řekl Dupin.

"To je pravda," souhlasil jsem, "pak tedy je dopis určitě v domě. Že by ho ministr nosil u sebe, to snad vůbec nepřichází v úvahu."

"Vyloučeno," řekl prefekt. "Dvakrát jsem ho dal na ulici přepadnout a moji lidé ho pod mým dozorem důkladně prohledali."

"Tuhle námahu jste si mohl ušetřit," řekl Dupin. "Předpokládám, že D. není dočista blázen, a jestliže není blázen, samozřejmě takový přepad předvídal."

"Ne dočista blázen," řekl prefekt, "ale na druhé straně je to básník, a to je jenom krůček k bláznovi."

"Správně," řekl Dupin po dlouhém a zamyšleném zadýmání ze své pěnovky, "ačkoliv sám jsem spáchal taky už nějaký ten rým."

"Co kdybyste nám dopodrobna vylíčil, jak jste pátral," řekl jsem.

"Nu, předně jsme si dali načas - pátrali jsme opravdu všude. Mám v tom dlouholeté zkušenosti. Prohledal jsem celou budovu - probírali jsme pokoj za pokojem; každému jsme věnovali týden. Nejdřív jsme v každé místnosti zkoumali nábytek. Otevřeli jsme kdejakou zásuvku: a snad víte, že pro školeného policistu neexistuje něco takového, jako je 'tajná' zásuvka. Komu při podobné prohlídce unikne tajná skrýš - ten je u mne hlupák. Je to přece tak jednoduché. Každá skříň, skleník, sekretář má určitý objem - zabírá určitý prostor. A my máme přesné míry - dvoustinka palce nám nesmí ujít. Po skříních došlo na křesla. Vycpávky jsme propíchnávali dlouhými, tenkými jehlami, jaké jste u mne už viděli. Snímali jsme desky ze stolů."

"A proč?"

"Člověk, který chce ukrýt nějaký předmět, odstraní někdy desku ze stolu nebo podobnou část jiného nábytku, v noze pak vyhloubí dutinu, vloží do ní předmět a desku zas připevní. Tak se využívá i pelestí a noh od postelí."

"Ale nedala by se ta dutina zjistit poklepem?" zeptal jsem se.

"Nedala - jestli je předmět pořádně zabalen do vaty. A kromě toho jsme se v našem případě museli obejít bez hluku."

"Ale přece jste nemohli odstranit - nemohli jste rozebrat všechny kusy nábytku, ve kterých by se dala udělat taková skrýš, o jaké mluvíte. Dopis se dá vtěsnat do

tenounké trubičky se závitem, která se tvarem či rozměrem nemusí lišit od větší pletací jehly, a v této formě pak zastrčit třeba do příčle křesla. Všechny židle jste snad na kousky nerozebrali?"

"Jistěže ne; ale provedli jsme něco lepšího - přezkoumali jsme příčle všech židlí v bytě, a dokonce klouby a spáry kdejakého nábytku pomocí silné lupy. Byli bychom určitě odhalili sebenepatrnější stopu po nějakém zásahu. Jediný prášek po nebozízku by nám byl například tak nápadný jako jablko. Stačila by malá nepravidelnost v zaklížení - nezvyklá skulinka - a přišli bychom na to."

"Patrně jste hledali také v zrcadlech mezi deskou a zadní stěnou, prohledali jste jistě postele a ložní prádlo a přirozeně i záclony a koberce."

"Ovšem; a když jsme takhle skrzaskrz probrali každý milimetr zařízení, pustili jsme se do budovy. Rozdělili jsme si celý její povrch na dílky, ty jsme očíslovali, abychom ani jeden nevynechali, a pak jsme lupou jako předtím prozkoumávali každý čtvereční coul budovy včetně vnitřků dvou sousedních domů."

"Dvou sousedních domů?" zvolal jsem. "To byla jistě úmorná práce!"

"Také že byla - ale nabízená odměna je velkolepá."

"Zahrnujete do toho také pozemek kolem domů?"

"Všechno je tam vydlážděno cihlami. S tím jsem měl poměrně malé potíže. Zjistili jsme, že mech mezi cihlami je nenarušen."

"Samozřejmě jste se také podívali do ministrový korespondence a do jeho knih, že?"

"Zajisté; otevřeli jsme každou obálku a balíček, a nejenže jsme všechny knihy otevřeli, ale každý svazek jsme ještě prolistovali; nespokojili jsme se pouhým vyklepáváním, jak to mají ve zvyku někteří naši komisaři. Také jsme u všech knih na setinu coulu proměřili tloušťku vazby a úzkostlivě ji prohledali lupou. Kdyby se byl někdo ve vazbě nedávno šťoural, bylo naprosto vyloučeno, aby to uniklo naší pozornosti. Asi šest svazků, které právě odevzdal knihař, jsme pečlivě prozkoumali dlouhými jehlami."

"Prohledali jste podlahy pod koberci?"

"To je samozřejmé. Odhrnuli jsme všechny koberce a lupou jsme proslídili každé prkno."

"A co tapety?"

"Ano."

"Do sklepů jste se podívali?"

"Podívali."

"Pak jste se ovšem přepočítali," řekl jsem, "a dopis přece jen není v domě, jak myslíte."

"Obávám se, že máte pravdu," řekl prefekt. "Tak co, Dupine, co byste mi radil?"

"Ještě jednou podrobně prohledat dům."

"To je naprosto zbytečné," odpověděl G. "Na to bych vsadil krk, že dopis v domě není."

"Nemohu vám radit nic lepšího," řekl Dupin. "Máte, doufám, přesný popis toho listu."

"Ovšem!" A tu prefekt vytáhl zápisník a začal nahlas předčítat, jak pohřešovaný dokument vypadal nejen uvnitř, ale hlavně na povrchu. Jakmile skončil toto líčení, rozloučil se a byl tak skleslý na duchu, jak jsem tohoto dobrého džentlmena ještě nikdy neviděl.

Asi za měsíc nás opět navštívil a zastihl nás téměř při stejné činnosti jako předtím. Vzal si dýmku a křeslo a začal se bavit o běžných věcech. Konečně jsem řekl:

"Nu tak, vážený - co dělá ukradený dopis? Už jste přišel na to, že dělej co dělej, ministra nepřelstíš?"

"Aby ho čert vzal - ano! Podnikl jsem sice nový průzkum, jak mi radil Dupin - ale marná snaha. To jsem ostatně věděl."

"Jak velkou - říkáte - vám slíbili odměnu?" zeptal se Dupin.

"Nu, tedy, velkorysou - velmi slušnou odměnu - nerad bych ale říkal, kolik přesně. Přece však něco řeknu: že bych okamžitě podepsal šek na padesát tisíc franků a dal ho tomu, kdo by mi dopis opatřil. Jeho význam bezesporu den co den roste a odměnu nedávno zdvojnásobili. Ale kdyby ji třeba i ztrojnásobili, nemohl bych udělat víc, než co jsem udělal."

"Nu, patrně," říkal Dupin líně na půl úst mezi pukáním z dýmky, "ale poslyšte - G. - vážně myslím, že jste - ze sebe - nevydal všechno. Mám dojem, že byste - dokázal víc, ne?"

"Jak? V jakém směru?"

"Nu," Dupin zapukal, "mohl byste se," puk, puk, "v té věci poradit, ne?" puk, puk, puk. "Znáte anekdotu, která se vypráví o Abernethym?"

"Ne - dejte mi s ním pokoj!"

"Dám, rád vám s ním dám pokoj - ale poslyšte: jednou si jeden bohatý skrblík usmyslil, že z Abernethyho vytáhne lékařskou radu. Začal si tedy se svým doktorem mezi čtyřma očima jen tak mimochodem povídat a nenápadně mu nadhodil svůj případ jako případ třetí, pomyslné osoby. 'Řekněme,' povídá ten lakomec, 'že má ty a ty příznaky. Co by měl, doktore, podle vás užívat?' 'Užívat,' povídá Abernethy, 'nu, co jiného než dobré rady?'"

"Ale já bych opravdu velmi rád přijal dobrou radu," řekl prefekt trochu popuzeně, "a zaplatil bych za ni. Opravdu bych dal padesát tisíc člověku, který by mi v té věci pomohl."

"V tom případě," řekl Dupin, otvíraje zásuvku a vytahuje odtud šekovou knížku, "můžete mi klidně vyplnit šek na zmíněnou sumu. Až ho podepíšete, odevzdám vám dopis."

To mne ohromilo. Do prefekta jako když hrom udeří. Bůhví jak dlouho tu stál, němý, strnulý, a nedůvěřivě zíral na Dupina s otevřenými ústy i očima, které mu div nevypadly z důlků; pak se zřejmě trochu vzpamatoval, uchopil pero, ještě se několikrát zarazil a civěl do prázdna, až konečně vyplnil šek na padesát tisíc franků, podepsal jej a podal přes stůl Dupinovi. Ten si šek pořádně prohlédl a uložil do náprsní tašky; pak odemkl skříňku na psacím stole, vyňal odtamtud dopis a podal ho prefektovi. Úředník, přímo omráčen radostí, list popadl, třesoucí se rukou jej otevřel, chvatně přelétl očima, pak opile dovrávorál ke dveřím a konečně se docela neobřadně vyřítit z pokoje a z domu, aniž ze sebe vyrazil jedinou hlásku od chvíle, kdy ho Dupin vyzval, aby vyplnil šek.

Když zmizel, pustil se přítel do obšírnějších výkladů. "Pařížská policie," řekl, "je svým způsobem ohromně zdatná. Je vytrvalá, vynalézavá, bystrá a skvěle se vyzná v oborech, jejichž znalost si její služba především vyžaduje. Když nám tady G. podrobně vykládal, jak prohledávali ministrův byt, věřil jsem mu úplně, že

odvedli bezvadnou práci - ovšem v rámci svých možností."

"V rámci svých možností?" řekl jsem.

"Ano," řekl Dupin. "Metoda, které použil, je svého druhu jistě nejlepší, a on ji nadto skvěle zdokonalil. Kdyby byl dopis ležel v okruhu jejich pátrání, ti chlapíci by ho byli nepochybně našli."

To mne rozesmálo, ale přítel, jak se zdálo, myslel všechno docela vážně.

"Metoda tedy," pokračoval, "byla v pořádku, správně podle ní postupovali, ale chyba byla v tom, že se vůbec nehodila jak pro sám případ, tak pro člověka, jako je ministr. Prefektovi je určitý souhrn krajně důmyslných prostředků jakýmsi Prokrustovým ložem, kterému násilím přizpůsobuje své cíle. Ale přitom dělá jednu chybu za druhou, protože k problémům přistupuje buď moc důkladně, nebo zas příliš povrchně. Je hodně školáků, kteří umějí lépe usuzovat než on. Znal jsem jednoho, asi osmiletého, který tak úspěšně hádal ve hře na sudou-lichou, že budil všeobecný obdiv. Je to velmi jednoduchá hra s kuličkami. Jeden hráč jich několik drží v ruce a ptá se druhého, jestli je jejich počet sudý nebo lichý. Když je odpověď správná, hádající jednu kuličku vyhrává, v opačném případě jednu prohrává. Chlapec, o kterém mluvím, vyhrál všechny kuličky v celé škole. Mel ovšem v hádání určitý princip a ten spočíval pouze v tom, že dovedl pozorovat a odhadovat vychytralost svých protivníků. Řekněme, že má za soupeře notorického

hlupáčka; ten natáhne sevřenou pěst a ptá se: ‚Sudá, nebo lichá?‘ Náš chlapec odpoví ‚lichá‘ a prohraje, ale v dalším kole už vyhrává, protože si řekne: ‚Ten hlupáček měl poprvé v ruce sudé a svou chytrostí stačí právě jen na to, aby mi podruhé nabídl liché; řeknu tedy lichá.‘ Hádá lichou a vyhraje. Pak má před sebou hlupáčka jen o stupínek chytřejšího, než byl ten první, a usuzuje: ‚Tehle kluk vidí, že jsem hádal poprvé lichou, a propodruhé ho bezděky napadne jen prostá variace ze sudé na lichou, jak to udělal první hlupáček, ale trochu se zamyslí, zdá se mu to moc jednoduché, a nakonec se rozhodne opakovat sudou. Řeknu tedy sudou.‘ Hádá tedy sudou a vyhrává. Nu, a co je vlastně tento způsob uvažování u školáka, o kterém spolužáci říkali, že prý má štěstí - co je to, když se to pořádně rozebere?“

"Ten chlapec," řekl jsem, "jenom ztotožnil své rozumové schopnosti se schopnostmi svého soupeře."

"Je to tak," řekl Dupin, "a když jsem se ho vyptával, jak dosáhl tak úplného ztotožnění, ve kterém spočíval jeho úspěch, dostal jsem tuhle odpověď: ‚Když chci zjistit, jak je někdo chytrý nebo hloupý, jak je hodný nebo zlý nebo co si v tu chvíli myslí, začnu se tvářit tak, aby se můj výraz co nejpřesněji shodoval s jeho výrazem, a pak jen čekám, co mi napadne nebo co ucítím, co se mi začne dít v mozku nebo u srdce, a jak to jde dohromady s tím výrazem.‘ A tahle školákova odpověď je vlastním jádrem veškeré honosné hlubokomyslnosti, kterou přisuzují Rochefoucauldovi, De Bruyerovi, Machiavellimu a Campanellovi."

"A to ztotožnění," řekl jsem, "v kterém se hádající dokonale vžije do rozumových poměrů svého protivníka, závisí, jestli jsem vás správně pochopil, na přesnosti, s jakou odhadne jeho inteligenci."

"Celkem vzato na ní závisí," odpověděl Dupin, "a prefekt a jeho kohorta tak často ztroskotají předně proto, že opomíjejí tuto ztotožňovací metodu, a za druhé, že špatně odhadují, či vůbec neodhadují inteligenci, s kterou se potýkají. Vycházejí jen z vlastních představ důmyslnosti, a když hledají skrytou věc, připadají jen na způsoby, jakými by ji oni sami ukryli. Jedno se jim dá přiznat: jejich vynalézavost věrně reprezentuje vynalézavost mas. Padnou-li však na osobitého zločince, jehož mazanost se liší od jejich, pak je ten chlap samozřejmě přelstí. To se stává vždycky, když je inteligencí převyšuje, a velmi často, když je nedosahuje. Ve způsobu pátrání neznají jedinou obměnu principu; v nejlepším případě - když je k tomu žene nějaká neobvyklá naléhavost nebo mimořádná odměna - rozvedou nebo přeženou své staré způsoby praxe, ale nedotknou se přitom principu. Co například v tomhle případě udělali? Jak tu zásadně změnili postup? Co je vlastně všechno to vrtání a sondování, píchání a slídění s lupou, to dělení celé budovy na číslované čtvereční palce - co je to jiného než přehnaná aplikace jednoho principu či souhrnu principů v pátrání, které se zakládají na tom jediném souhrnu představ o lidském důmyslu, jaký si prefekt za dlouhá léta služební praxe osvoжил?"

Copak nevidíte, jak je mu samozřejmé, že všichni lidé ukrývají dopisy - když ne zrovna do vyvrтанé nohy u

křesla, tedy do nějaké zastrčené díry či kouta, jaké si vyvzpomenete jen při stejném pochodu myšlení, který vás nutí strkat dopisy do vyvrtaných děr u křesel? Nu, a nevidíte, jak se tyhle vyspekulované skryše hodí jen k nejběžnější potřebě a že si je může vybrat jen průměrná inteligence, protože při takovém pátrání se dá přece okamžitě předpokládat, a také se vždycky předpokládá, že předmět je uložen právě v takové vymyšlené skrýši? A tak vlastně jeho vypátrání nezávisí vůbec na ostrovtipu pátrajících, ale jenom na jejich pečlivosti, trpělivosti a houževnatosti - a tyhle vlastnosti u nich ještě nikdy neselhaly, jestliže šlo o významný případ anebo o tučnou odměnu, což je v očích policie totéž. Doufám, že teď chápete, co jsem myslel, když jsem říkal, že kdyby byl ukradený dopis kdekoli v okruhu prefektova pátrání - jinými slovy, kdyby princip jeho uschování byl obsažen v principech prefektových, zcela jistě by ho byl objevil. Jenže tohohle úředníka cosi nadobro zmátlo a nepřímá příčina jeho porážky tkví v jeho názoru, že ministr je blázen, protože se proslavil jako básník. Všichni blázni jsou básníci - tak to prefekt cítí; a udělal jen malou ‚logickou chybu‘: vyvodil z toho totiž, že všichni básníci jsou ‚blázni‘."

"Ale je to opravdu ten básník?" zeptal jsem se. "Pokud vím, jsou dva bratři a oba mají jméno v literatuře. Ministr, mám dojem, napsal vědeckou práci o diferenciálním počtu. Je to matematik, a ne básník."

"Mýlíte se. Zním ho dobře - je obojí. Jako básník a matematik usuzuje správně; kdyby byl jen matematikem,

vůbec by nebyl schopný úsudku a prefekt by ho byl měl v hrsti."

"Váš názor," řekl jsem, "mne překvapuje - celé lidstvo smýšlí opačně. Snad se nechcete stavět proti myšlence vžitě už staletí? Matematický rozum se už dávno považuje za rozum par excellence."

"Il y a a parier," začal Dupin místo odpovědi citovat Chamforta, "que toute idée publique, toute convention reçue, est une sottise, car elle a convenu au plus grand nombre. Ručím vám za to, že matematikové dělali, co uměli, aby rozšířili tu lidovou pověru, o které se zmiňujete a která zůstane pověrou, ať je sebevíc vyhlašována za pravdu. S šikovností hodnou lepších cílů zavedli například termín ‚analýza‘, kterým označují algebru. Strůjci tohoto podvodu jsou Francouzi, ale má-li mít termín nějaký význam, máme-li slova hodnotit podle jejich upotřebitelnosti, pak analýza označuje algebru asi tolik, jako v latině slovo ambitus znamená ambice a homines honesti městskou honoraci."

"Jak vidím, máte nějaký spor s pařížskými matematiky," řekl jsem, "ale pokračujte."

"Popírám platnost, a tedy i cenu takového soudu, k jakému se dospívá v jiné formě než abstraktně logické. Zvláště popírám soud vyvozený ze studia matematiky. Matematika se obírá formou a množinami - matematické myšlení je tedy jen logika použitá k studiu formy a kvantity. Je velký omyl, když se předpokládá, že i pravdy takzvané čisté algebry jsou abstraktními a obecnými

pravdami. A tenhle omyl je tak enormní, že mě zaráží, jak se mohl tak všeobecně rozšířit. Matematické axiomy nejsou axiomy obecně platné pravdy. Co platí o poměru formy a kvantity, je například často naprosto mylné v etice. V této vědě nebývá obvykle pravdou, že úhrn částí rovná se celku. V chemii ten axiom rovněž selhává. Selhává také tehdy, uvažujeme-li o motivech - vždyť přece dva motivy, každý s vlastní danou hodnotou, nemusí mít ve spojení hodnotu, která by se rovnala součtu jejich samostatných hodnot. Je mnoho dalších matematických pravd, které jsou pravdami jen relativními. Ale matematik už je zvyklý vyvozovat soudy ze svých omezených pravd, jako by měly naprosto obecnou platnost - a jak si to ostatně celý svět namlouvá. Bryant připomíná ve své učené ‚Mytologii‘ obdobný původ takového bludu - říká, že ‚pohanským báhorkám se sice nevěří, ale ustavičně na to zapomínáme a činíme z nich závěry jako z existujících skutečností‘. Ale pohanským báhorkám matematiků, kteří jsou opravdu pohaní, kdekdo věří a činí z nich závěry - ne však proto, že by mu vypověděla paměť, spíš z nevysvětlitelného měknutí mozku. Zkrátka, ještě jsem nepotkal matematika, který by se dal zviklat ve víře o rovných odmocninách anebo který by potají nepřísahal jako na článek víry, že $x^2 + xp$ rovná se absolutně a bezpodmínečně q . Prosim - zkuste říci jednomu z těch pánů, že podle vašeho názoru se může tu a tam stát, že $x^2 + px$ se tak docela nerovná q , a až pochopí, co tím myslíte, uhněte mu co nejrychleji z cesty, protože vás určitě bude chtít skolit."

Dupinovy poslední výroky mne rozesmály, ale on pokračoval: "Chci tím říci, že kdyby ministr byl jenom matematik, prefekt by mi byl nemusil dávat tenhle šek. Jenže já ho znám nejen jako matematika, ale i jako básníka, a proto jsem svou metodu přizpůsobil jeho schopnostem i poměrům kolem něho. Zním ho také jako dvořana i jako troufalého pleticháře. Řekl jsem si, že takový člověk je jistě obeznámen s běžnými policejními metodami, že jistě bude předvídat - a jak se ukázalo, také předvídal - fingované případy. Nepochybně věděl napřed, že mu budou tajně prohledávat dům. A jeho časté noční výlety, které prefekt vítal jako jistý přínos pro zdar pátrání, jsem považoval jen za úskok; chtěl prostě policii dopřát nerušený, podrobný průzkum, a tak ji co nejdříve přesvědčit - a u prefekta se mu to nakonec podařilo -, že dopis v domě není. Také jsem si řekl, že celý ten sled myšlenek - jak jsem vám je tu právě podrobně rozvedl - o neproměnném principu, kterého se policie drží při pátrání po ukrytých předmětech -, tedy že celý ten sled myšlenek prošel jistě také hlavou ministrovou. A to ho bezpečně vedlo k tomu, aby zavrhl všechny obvyklé schovávačky. Přece není tak hloupý - říkal jsem si -, aby nevěděl, že i ta nejdůmyslnější a nejzastřenější skrýš v jeho bytě bude jako docela obyčejný šatník přístupná prefektovým očím, jehlicím, nebozezům a lupám. Nakonec jsem věděl, že se uchýlí k jednoduchosti - že k ní bude přirozeně dohnán, jestli si ji z vlastní vůle nezvolí sám. Snad se pamatujete, jak šíleně se prefekt smál, když jsem při našem prvním rozhovoru nadhodil, že ho ta záhada možná tolik trápí proto, že je tak samozřejmá."

"Ano," řekl jsem. "Moc dobře se pamatuju na jeho bujarost. Myslel jsem, že pukne smíchy."

"Hmotný svět," pokračoval Dupin, "oplývá velmi přesnými analogiemi ze světa nehmotného - a tak se dostalo zdání jakési pravdy řečnickému dogmatu, podle kterého může metafora nebo podobenství nejen okrášlit popis, ale posílit argument. Princip setrvačnosti se například jeví naprosto stejně ve fyzice jako v metafyzice. Podobně jako ve fyzice platí, že velké těleso se uvádí v pohyb s větší námahou než těleso malé a že jeho pozdější hybnost je úměrná této námaze, tak platí i v metafyzice, že schopnější intelekt - protože je průzračnější, stálejší a bohatší než inteligence prostřední - se mnohem tíž rozhybává a v začátečním rozběhu je váhavější a rozpačitější. Anebo - všiml jste si někdy, které vývěsní štíty nad obchody připoutávají větší pozornost?"

"Nikdy jsem o tom nepřemýšlel," řekl jsem.

"Je taková zábavná hra," pokračoval, "která se hraje s mapou. Jeden hráč požádá druhého, aby mu našel určité slovo - jméno města, řeky, státu nebo říše - prostě jakékoliv slovo v tom strakatém, spleťtém obrazu mapy. Nováček v téhle hře se obvykle snaží přivést svého soupeře do úzkých tím, že dává hádat nejdrobněji tištěná jména, kdežto zkušený hráč si vybírá taková slova, která se táhnou ve velkých písmenech po celé délce atlasu. Ta totiž - právě tak jako štíty a plakáty s přehnaně velkými písmeny - nejspíš uniknou pozornosti, a to právě proto, že jsou tak nápadná; a toto smyslové přehlédnutí je

naprosto analogické s duchovním nepochopením, kdy intelektu unikají ty postřehy, které se nabízejí příliš nápadně, až s hmatatelnou samozřejmostí. Ale tomu prefekt nemůže rozumět - je to na něj trochu vysoko nebo nízko. Ani jednou ho nenapadlo, že by bylo pravděpodobné nebo vůbec možné, aby ministr strčil dopis veškeré společnosti přímo pod nos, a tím nejlépe zabránil, aby kdokoli ze společnosti dopis postřehl.

Ale čím déle jsem přemýšlel o ministrově smělém, strhujícím, vytříbeném ostrovtipu a okolnosti, že musí mít dokument neustále po ruce, chce-li ho výhodně použít, a dále o nezvratné jistotě, že dopis, není schován v dosahu běžného prefektova pátrání - tím pevněji jsem věřil, že se ministr při ukrývání dopisu uchýlí k prozíravému, chytrému kroku, totiž že se list vůbec nepokusil ukrýt.

S těmito myšlenkami v hlavě jsem si opatřil zelené brýle a jednoho krásného jitra jsem jen tak náhodou zašel k ministrovi. Byl doma - zíval, povaloval se, lelkoval jako obvykle a předstíral, že co nevidět zahyne nudou. Je to snad ten nejenergičtější člověk pod sluncem - ale jen když ho nikdo nevidí.

Oplátkou jsem si začal naříkat na špatné oči a litovat se, že musím nosit brýle - pod jejichž ochranou jsem si bedlivě, podrobně prohlížel celý pokoj, zjevně ovšem zabrán jen do hovoru s hostitelem.

Zvlášť pozorně jsem zkoumal velký psací stůl, u kterého seděl a na němž ležely rozhozeny všelijaké dopisy a.

listiny, nějaké hudební nástroje a pár knih. Ale po dlouhém, uváženém pátrání jsem tam nezjistil nic obzvláště podezřelého.

Konečně můj pohled, jak v kruhu probíral pokoj, utkvěl na bezcenném, filigránském lepenkovém pouzdru na navštívenky, které se houpalo na špinavé modré stužce na mosazném knoflíčku hned pod krbovou římsou. V tomto pouzdru, které mělo tři nebo čtyři přihrádky, bylo asi šest vizitek a jeden opuštěný dopis. Byl ušpiněn a pomačkán a v polovině natržen - jako by ho chtěl někdo jako bezcennost užuž roztrhat, a vzápětí si to rozmyslel. Měl velkou černou pečeť s velmi nápadnými iniciálami ministra a jemu, D., byl také drobným ženským písmem adresován. A byl nedbale, ba zdálo se přezíravě zastrčen do nejvyšší přihrádky.

Jen jsem se na dopis podíval, došel jsem k závěru, že to je dokument, který hledám. Samozřejmě se v každém ohledu radikálně lišil od dopisu, který nám tu prefekt tak zevrubně popisoval. Ten přede mnou měl velkou černou pečeť s iniciálami D.; prefektův měl pečeť malou, červenou, s vévodským erbem rodiny S. Tadyten byl drobným, ženským písmem adresován ministrově; tamten byl určen jistě královské osobnosti, jejíž jméno bylo napsáno nápadně smělou a rozhodnou rukou. Jen rozměry dopisů se shodovaly. Ale byla tu příliš radikální odlišnost; a pak špína, vzhled toho umazaného, natrženého listu, vzhled, který tak odporoval skutečně ministrově pořádkumilovnosti a prozrazoval tak úmysl vnuknout hostovi představu o bezcennosti papíru, a kromě toho jeho přehnaně nápadné umístění všem přímo

na očích - to všechno přesně zapadalo do mých předchozích závěrů, to všechno, říkám, značně utvrzovalo podezření v člověku, který přišel s úmyslem podezřívát.

Prodlužoval jsem návštěvu, jak to jen šlo, udržoval jsem s ministrem živou debatu na téma, které ho vždycky zaujalo a nadchlo, přitom jsem však nespouštěl oči z dopisu. Vtiskl jsem si do paměti jeho vzhled i polohu v přihrádce a posléze jsem také objevil něco, co zaplašilo nadobro i poslední stínek pochyb. Když jsem prozkoumával okraje listu, všiml jsem si, že jsou odřené víc, než se mi zdálo nutné, jako by byly popraskané. To se stává, když se přeloží tuhý papír, uhladí se a pak se přeloží znova na opačnou stranu ve stejných záhybech či okrajích, v kterých byl složen původně.

Tento objev stačil. Bylo mi jasné, že dopis byl obrácen naruby jako rukavička, že je na něm nová adresa i nová pečeť. Popřál jsem ministrovi pěkný den a ihned jsem odešel. Na stole jsem nechal ležet zlatou tabatěrku.

Druhý den jsem se pro ni zastavil a znovu jsme se velmi živě rozprávěli na téma předchozího dopoledne. Když jsme tak rozprávěli, ozvala se náhle pod okny domu silná rána jako z pistole a po ní následoval strašný povyk a výkřiky zděšeného davu. D. běžel k oknu, otevřel je a díval se ven. Já jsem zatím přistoupil k pouzdru, vzal jsem dopis, strčil jej do kapsy a nahradil jej v přihrádce kopií. Co do vnějšku to byla věrná kopie, kterou jsem si doma pečlivě připravil - pečeť s iniciálkami D. jsem snadno napodobil uhněteným chlebem.

Výtržnost na ulici způsobil jakýsi šílenec s ručnicí. Vypálil do zástupu žen a dětí. Ukázalo se však, že zbraň nebyla ostře nabita, a nechali tedy chlapa jít dál jako blázna nebo opilce. Když zmizel, vrátil se D. od okna, kam jsem za ním ihned, jak jsem získal kýžený předmět, přistoupil i já. Krátce nato jsem se rozloučil. Domnělého blázna jsem si najal."

"Ale proč jste nahrazoval dopis kopií?" zeptal jsem se. "Nebylo by bývalo lepší, kdybyste při první návštěvě dopis bez okolků vzal a odešel s ním?"

"D. je bezohledný a nestoudný člověk," odpověděl Dupin. "Má ve svém domě také slušný počet oddaného služebnictva. Kdybych byl provedl ten šílený kousek, který navrhuje, možná že bych se z ministrovou audience nedostal živ. Dobrý pařížský lid by už o mně neuslyšel. Ale jednal jsem tak ještě z jiných důvodů. Znáte mé politické sympatie. V této věci jsem stranil dotyčné dámě. Osmnáct měsíců ji měl ministr ve své moci. Teď má v moci ona jeho - neboť on neví, že už nemá dopis, a bude proto vydírat dál, jako by jej měl. Tak si sám nevyhnutelně připraví politickou smrt. A bude to pád právě tak ošklivý jako prudký. Mluvívá se sice o *facilis descensus Averni* - ano, snadno se klouže do pekel -, ale při šplhání platí to, co Katalánci říkají o zpěvu - že je mnohem snadnější vylézt nežli slézt. A tentokrát pro muže, který jde dolů, nemám ani pochopení, ani ho nelituji. Je to ono monstrum horrendum - nemravný génius. Ale přiznám se, že bych moc rád věděl, co si bude myslet, až se mu vysměje ta ‚jistá osobnost‘, jak říká

prefekt, a jemu nezbude než otevřít dopis, který jsem mu nechal v přihrádce."

"Jak to? Napsal jste mu tam něco?"

"Nu - nebylo by snad docela správné nechat vnitřek dopisu prázdný, to by byla urážka. Jednou ve Vídni mi D. provedl ošklivý kousek a já jsem mu tehdy docela bezelstně pohrozil, že si to budu pamatovat. A tak jsem si myslel - když vím, že bude zvědav, kdo to na něho vlastně vyžrál -, že by byla škoda aspoň mu to nenaznačit. Zná velmi dobře mé písmo. Napsal jsem prostě doprostřed prázdného listu tato slova: 'Un dessein si funeste, s'il n'est digne d' Atrée, est digne de Thyeste.' Jsou z Crébillonova Atréa."